

8 Οκτωβρίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ROYAL BANK OF SCOTLAND P.L.C.,

Εφεσείοντες,

v.

GEODRILL CO. LTD. ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

Εφεσιβλήτων.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 8317)

Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο — Αλλοδαπό Δίκαιο — Είναι θέμα πραγματικό, που πρέπει να αναφέρεται στα δικόγραφα και να αποδεικνύεται με μαρτυρία εμπειρογνώμονα.

Απόδειξη Αλλοδαπού Δικαίου — Χρειάζεται μαρτυρία εμπειρογνώμονα.

- 5 *Εξ' υποσχέσεως κάλυμμα — Τράπεζα συγχωνεύθηκε με άλλη τράπεζα αλ-
λάζοντας όνομα, με βάση νόμο του Ηνωμένου Βασιλείου — Αλληλο-
γραφία, με το νέο όνομα, με χρεώστες της συγχωνευθείσας τράπεζας
σχετικά με την αποπληρωμή του χρέους τους — Δεν δημιουργεί εξ'
10 υποσχέσεως κάλυμμα στους χρεώστες να αμφισβητήσουν το γεγονός της
συχώνευσης σε μεταγενέστερη αγωγή εναντίον τους από την νέα τρά-
πεζα.*

- 15 *Στις 19.11.84 οι εφεσιβλητοι συνήψαν δάνειο με την τράπεζα
Williams & Glyn's Bank p.l.c. του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο εγ-
γυήθηκαν οι εφεσιβλητοι 2 και 3. Το 1985 θεσπίστηκε στο Ηνωμένο Βα-
σίλειο ο ιδιωτικός νόμος Royal Bank of Scotland Act 1985, σαν αποτέ-
λεσμα του οποίου, όπως ισχυρίστηκε η εφεσείουσα, η Williams & Glyn's
Bank συγχωνεύθηκε με την R.B.S.G p.l.c., και μετονομάστηκε σε Royal
Bank of Scotland, η οποία ανέλαβε τα δικαιώματα και υποχρεώσεις της
Williams & Glyn's Bank και την διαδέχθηκε εν τίτλω. Στον εν λόγω νό-
20 μο γινόταν αναφορά στην "ορισθείσα ημέρα" (appointed day) κατά την
οποία θα άρχιζε να ισχύει η νέα κατάσταση που προέβλεπε ο νόμος.
Μετά την ισχυριζόμενη συγχώνευση υπήρξε αλληλογραφία μεταξύ της
εφεσείουσας με το νέο της όνομα και των εφεσιβλήτων σχετικά με το
δάνειο, όπου οι εφεσιβλητοι ζήτησαν από την εφεσείουσα να τους χο-
25 ρηγήσει περαιτέρω διευκολύνσεις. Το 1987 η εφεσείουσα καταχώρησε*

αγωγή εναντίον των εφεσιβλήτων ζητώντας το ποσό των 214.810,41 λιρών Αγγλίας δυνάμει του δανείου. Στο δικόγραφο της η εφεσείουσα δεν είχε περιλάβει σαφείς ισχυρισμούς σχετικά με την συγχώνευση, το αποτέλεσμα του ιδιωτικού νόμου του 1985 και το πότε ήταν η “ορισθείσα ημέρα” δυνάμει του εν λόγω νόμου. Στην υπεράσπισή τους οι εφεσίβλητοι έθεσαν θέμα νομιμοποίησης της εφεσείουσας να καταχωρίσει την αγωγή. Κατά την ακρόαση ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου η μόνη μαρτυρία σχετικά με τα αποτελέσματα του πιο πάνω ιδιωτικού νόμου και τα πιο πάνω θέματα προήλθε από πρόσωπο που δεν ήταν νομικός εμπειρογνώμονας σε θέματα Αγγλικού Δικαίου ή του Δικαίου της Σκωτίας. Το πρωτόδικο Δικαστήριο προσπάθησε να ερμηνεύσει το κείμενο του Royal Bank of Scotland Act 1985, αντίγραφο του οποίου είχε κατατεθεί από τον πιο πάνω μάρτυρα, και, αφού έκρινε ότι δεν υπήρχε επαρκής μαρτυρία σχετικά με το πότε και κατά πόσο είχε ορισθεί η “ορισθείσα ημέρα”, όπως προέβλεπε ο εν λόγω νόμος, αποφάσισε ότι η εφεσείουσα δεν είχε αποδείξει ότι πράγματι είχε δικαίωμα να αξιώσει το χρέος που οφειλόταν στην Williams & Glyn’s Bank. Περαιτέρω, το πρωτόδικο Δικαστήριο απόρριψε ισχυρισμό της εφεσείουσας ότι, από την αλληλογραφία μεταξύ αυτής και των εφεσιβλήτων, είχε προκύψει εξ’ υποσχέσεως κώλυμα που εμπόδιζε τους εφεσιβλήτους να αμφισβητήσουν το δικαίωμα της να απαιτήσει αποπληρωμή του δανείου.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Τα Κυπριακά Δικαστήρια εκλαμβάνουν τον ξένο νόμο ως απλό πραγματικό γεγονός, πράγμα που επιβάλλει την αναφορά στα δικόγραφα οποιοδήποτε σχετικού ισχυρισμού. Το μέσο γνώσης του αλλοδαπού δικαίου είναι βασικά οι γνώμες των νομομαθών. Στην προκειμένη περίπτωση, εφόσον ο μόνος μάρτυρας που είχε αναφερθεί στο θέμα του Royal Bank of Scotland Act 1985 και των συναφών θεμάτων σχετικά με την ισχυριζόμενη συγχώνευση της εφεσείουσας με την Williams & Glyn’s Bank, δεν ήταν νομομαθής εμπειρογνώμονας, δεν υπήρχε οποιαδήποτε αποδεκτή μαρτυρία ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου που να αποδεικνύει το δικαίωμα της εφεσείουσας να αξιώσει το επίδικο χρέος. Το πρωτόδικο Δικαστήριο λανθασμένα είχε προσπαθήσει να ερμηνεύσει το κείμενο του εν λόγω νομοθετήματος χωρίς την βοήθεια εμπειρογνώμονα.
- (β) Ο ισχυρισμός για ύπαρξη κωλύματος εξ’ υποσχέσεως δεν ευσταθούσε, διότι δεν είχε διαφανεί ότι η εφεσείουσα είχε με οποιοδήποτε τρόπο βασισθεί στην αλληλογραφία της με τους εφεσιβλήτους για να μεταβάλει την θέση της προς ζημία των συμφερόντων της.

Η έφεση απορρίφθηκε με έξοδα. 40

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Nova Knit v. Kammgarn [1977] 2 All E.R. 463·

Letco Company Limited v. Ηλιάδη (1991) 1 Α.Α.Δ. 435·

Parkasho v. Singh [1967] 1 All E.R. 737·

5 *Tallina Laevauhisus (A/S) v. Estonian State S.S. Line* [1947] 80 Ll.L. Rep. 99·

Rodden v. Whatlings Ltd [1961] S.C. 132·

Dynamit A.G. v. Rio Tinto Co. [1918] A.C. 260·

10 *Ελληνική Τράπεζα Λτδ v. Μιχαήλ Πολυδαριδη και Άλλων* (1993) 1 Α.Α.Δ. 68.

Έφεση.

Έφεση από τους ενάγοντες κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λάρινακας (Φρ. Νικολαΐδης, Πρ.Ε.Δ. και Χατζηχαμπής, Ε.Δ.) που δόθηκε στις 24 Οκτωβρίου, 1990 (Αρ. Αγωγής 2365/87) με την οποία η αγωγή τους για το ποσό των £214.810,41 Αγγλίας που δόθηκε στους εναγόμενους δυνάμει σύμβασης δανείου ημερ. 19 Νοεμβρίου, 1984, απορρίφθηκε.

Π. Σαρρής και Π. Χαραλάμπους, με την εφεσεΐουσα.

Μ. Χ'Χριστοφής και Χρ. Κιτρομηλίδης, για τον εφεσίβλητο.

20 *Cur. adv. vult.*

ΠΙΚΗΣ, Δ.: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο δικαστής Σ. Νικήτας.

25 ΝΙΚΗΤΑΣ, Δ.: Η κρινόμενη έφεση φέρνει στο προσκήνιο θέματα σχετιζόμενα με την απόδειξη και εφαρμογή αλλοδαπού δικαίου. Η φυσιολογμία τους θα σχηματισθεί μέσα από την εξουκείωση μας με το ιστορικό της υπόθεσης που καταγράφουμε στη συνέχεια.

30 Εφεσεΐουσα στην προκείμενη περίπτωση είναι η αλλοδαπή Τράπεζα The Royal Bank of Scotland p.l.c. (εφεξής η εφεσεΐουσα ή η Τράπεζα). Εδρεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Με αγωγή της, που κατατέθηκε στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λάρινακας, διεκδίκησε από τους

εφεσίβλητους/εναγόμενους το ποσό των £214.810,41 Αγγλίας. Επρόκειτο για δάνειο που τους χορήγησε άλλη αγγλική τράπεζα ονομαζόμενη Williams & Glyn's Bank p.l.c., που επίσης είχε την έδρα στις στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η σύμβαση δανείου ημερ. 19/11/84 είχε καταρτισθεί μεταξύ αυτής και των εφεσιβλήτων.

5

Η Τράπεζα στράφηκε εναντίον της εφεσίβλητης 1, που είναι κυπριακή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, σαν πρωτοφειλέτιδας και των εφεσιβλήτων 2 και 3. Και οι δύο τελευταίοι είχαν την ιδιότητα του μετόχου και διοικητικού συμβούλου της εφεσίβλητης 1, αλλά ενάγονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα. Ας σημειωθεί, παρόλο που τίποτε το ουσιαστικό δεν εξαρτάται από το γεγονός αυτό, ότι η δανειοδότηση έγινε για να διευκολυνθούν οι εφεσίβλητοι να αποκτήσουν διατηρητικό μηχανήμα αμερικανικής κατασκευής.

10

Η εφεσείουσα στήριξε το δικαίωμα της να απαιτήσει την αποπληρωμή του δανείου που χορήγησε η Williams & Glyn's, παρόλο που δεν συναλλάχθηκε απευθείας με τους εφεσίβλητους, στον ισχυρισμό ότι υπεισήλθε στα δικαιώματα και υποχρεώσεις της άλλης τράπεζας. Και τούτο σαν αποτέλεσμα συγχώνευσης της Williams & Glyn's με την εφεσείουσα, που επιτεύχθηκε με τη θέσπιση από το Βρετανικό Κοινοβούλιο του ιδιωτικού νόμου Royal Bank of Scotland Act 1985.

15

20

Οι εφεσίβλητοι είχαν εγείρει ευκρινώς στο δικόγραφο τους και υποστήριξαν στη συνέχεια κατά την ακροαματική διαδικασία πως ανέκυπτε ζήτημα νομιμοποίησης της εφεσείουσας για είσπραξη της οφειλής. Πιο συγκεκριμένα η θέση τους ήταν και την ανέπτυξαν και ενώπιον μας - ότι δεν αποδείχθηκε ότι η Williams & Glyn's Bank p.l.c., με τους οποίους συνεβλήθησαν, συγχωνεύθηκε με την εφεσείουσα και ότι η τελευταία ανέλαβε τη διαχείριση των υποθέσεων της δανειστρίας τράπεζας.

25

Πρέπει να αναφερθεί ότι αντίτυπο του παραπάνω νομοθετήματος, πιστοποιημένο από αξιωματούχο της Τράπεζας, προσκομίστηκε σαν αποδεικτικό στοιχείο από τον αντιπρόσωπο της στην Κύπρο, που κατέθεσε στη δίκη σαν μάρτυρας της Τράπεζας. Ας σημειωθεί ότι το πρόσωπο αυτό δεν είχε την ιδιότητα του εμπειρογνώμονα σε θέματα αγγλικού δικαίου ή του δικαίου της Σκωτίας. Απλώς κατέθεσε το παραπάνω αντίτυπο σαν τεκμήριο (βλέπε τεκμ.12). Πέραν τούτου δεν υπήρχαν άλλες μαρτυρίες που να διευκρινίζουν το νόημα του αλλοδαπού δικαίου.

30

35

Δεν αμφισβητείται ότι οι ξένοι νόμοι, σύμφωνα με το σύστημα μας, εξομοιώνονται προς πραγματικά γεγονότα και μπορούν να

40

καταστούν επομένως αντικείμενο απόδειξης. Ένα πολύ διδακτικό παράδειγμα του είδους της μαρτυρίας που χρειάζεται και του τρόπου αξιολόγησης της παρέχει η υπόθεση *Nova Knit Ltd. v. Kammgarn* [1977] 2 All E.R. 463 της Δικαστικής Επιτροπής της Βουλής των Λόρδων.

Το πρωτόδικο δικαστήριο, αφού παρατήρησε - ορθά κατά την άποψη μας - ότι η απόδειξη της συγχώνευσης κατά το δίκαιο της Σκωτίας ή του Ηνωμένου Βασιλείου σαν πραγματικού γεγονότος αποτελεί προϋπόθεση νομιμοποίησης για άσκηση της αγωγής, προέβη το ίδιο, με βάση το κείμενο που έγινε δεκτό σαν τεκμ. 12, στην ανεύρεση του νοήματος των σχετικών διατάξεων του αγγλικού νόμου του 1985.

Έτσι, αφού παραθέτει τις διατάξεις αυτές, το πρωτόδικο δικαστήριο τις ερμηνεύει καταλήγοντας ότι πραγματοποιήθηκε "συγχώνευση της Williams & Glyn's Bank p.l.c. στην R.B.S.G p.l.c." όπως επίσης και η αλλαγή του ονόματος της τελευταίας σε Royal Bank of Scotland p.l.c. Από το συνδυασμό του άρθρου 3(1) με τα άρθρα 5(1) και 11(1) του νόμου προκύπτει, όπως δέχεται η πρωτόδικη απόφαση, ότι η συγχώνευση θα ισχύσει από την καθορισμένη ημερομηνία (appointed day). Και προχωρεί μετά να διαπιστώσει πως δεν παρουσιάστηκε μαρτυρία που να διευκρινίζει ότι ορίστηκε όντως τέτοια ημερομηνία σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπει το εδ. 2 του ίδιου άρθρου. Ούτε είχε προσαχθεί το είδος της μαρτυρίας που το εδ. 3 θεωρεί αναμφισβήτητη αναφορικά με την έναρξη ισχύος της συγχώνευσης.

Το δικαστήριο φτάνοντας στο τελικό του συμπέρασμα απέρριψε την αγωγή για έλλειψη νομιμοποίησης της εφεσείουσας γιατί δεν αποδείχθηκε η συγχώνευση της με τη Williams & Glyn's Bank p.l.c. Προτού καταλήξει σε αυτό δεν αποδέχθηκε τη σχετική προφορική μαρτυρία υπαλλήλου της εφεσείουσας κρίνοντας την απαράδεκτη για τους λόγους που περιέχει η παρακάτω περικοπή από την απόφαση:

"Είναι γεγονός ότι ο μάρτυρας των εναγόντων (εφεσείουσας) Colin Harvey ανέφερε στη μαρτυρία του ότι η συγχώνευση έχει πραγματοποιηθεί. Αλλά δεν θεωρούμε ότι μπορούμε να βασιστούμε στη μαρτυρία αυτή τόσο διότι είναι ασφαλώς εξ ακοής μαρτυρία για να μην αναφέρουμε ότι είναι πολύ γενική και αόριστη όσο και διότι αμφιβάλλουμε αν οποιαδήποτε μαρτυρία μπορεί να αποδείξει την ισχυριζόμενη συγχώνευση εκτός από μαρτυρία η οποία τεκμηριώνει τις ειδικές πρόνοιες και την ειδική διαδικασία που προνοείται από το άρθρο 3".

Οι τρεις πρώτοι λόγοι της έφεσης αμφισβητούν την εγκυρότητα του οριστικού συμπεράσματος του πρωτόδικου δικαστηρίου που αφορά στην απόδειξη της συγχώνευσης. Η εφεσείουσα το προβάλλει σαν αντίθετο με τη μαρτυρία. Ειδικότερα βάλλεται το εύρημα πως δεν υπήρχε μαρτυρία αναφορικά με την καθορισθείσα ημερομηνία (appointed day) και ότι δεν προηγήθηκε η δημοσίευση και γενικά οι διαδικασίες που θεσπίζει το άρθρο 3 του ξένου νόμου. Τέτοιο συμπέρασμα, όπως αναφέρεται στο δικόγραφο της έφεσης, είναι λανθασμένο και αντίθετο με τη γραπτή και προφορική μαρτυρία που είχε προσαχθεί. Επίσης η εφεσείουσα παραπονέθηκε ότι το δικαστήριο παραγνώρισε το γεγονός ότι η ημερομηνία αλλαγής του ονόματος της εφεσείουσας ήταν η ίδια με την appointed day, δηλαδή, ήταν η 30/9/85, όπως επιμαρτυρεί και το πιστοποιητικό εγγραφής της τεκμ. 12. Και ότι τούτο συνάγεται από τις ίδιες τις διατάξεις του νόμου.

Το πρωτόδικο δικαστήριο παραγνώρισε περαιτέρω ότι δεν επιτρεπόταν νομικά στους εφεσίβλητους να αμφισβητήσουν πως η εφεσείουσα είχε τη σωστή νομική οντότητα για να μπορεί να επιδιώξει την είσπραξη του χρέους. Το νομικό κώλυμα για τους εφεσίβλητους (estoppel) προκάλεσαν οι ενέργειες τους με τις οποίες αναγνώρισαν πως η εφεσείουσα ήταν πραγματικά το νομικό πρόσωπο στο οποίο έπρεπε να καταβληθεί το υπόλοιπο του δανείου που παραχώρησε η Williams & Glyn's Bank p.l.c. (τέταρτος λόγος). Τέλος, ο πέμπτος λόγος αναφέρεται στο σχόλιο της πρωτόδικης απόφασης για την πιθανή ακυρότητα της επίδικης σύμβασης λόγω της αντίθεσης της προς τις απαγορευτικές διατάξεις των άρθρων 7 και 8 του περί Ελέγχου Συναλλάγματος Νόμου, Κεφ. 199.

Ο δικηγόρος της εφεσείουσας υπέβαλε ότι η μαρτυρία του κ. Harvey ότι γνώριζε πως επήλθε συνένωση των δύο τραπεζικών οργανισμών και τις συνέπειες από την εξέλιξη αυτή λανθασμένα χαρακτηρίστηκε σαν εξ ακοής μαρτυρία και αποκλείστηκε. Το δικαστήριο μπορούσε κάλλιστα να βασισθεί σε αυτή και να εξαγάγει τα σωστά συμπεράσματα. Την πρόταση του υποστήριξε με αναφορές στον Phipson on Evidence, 11η έκδοση, παράγραφοι 653 και 662. Εν πάση περιπτώσει, συμπλήρωσε ο κ. Σαρρής, το δικαστήριο έκαμε θετικό εύρημα για τη συγχώνευση, αλλά δεν αποδέχθηκε την αγωγή γιατί έκρινε ότι δεν είχε αποδειχθεί με παραδεκτή μαρτυρία από τότε άρχιζε. Κατά το συνήγορο η προσέγγιση αυτή παραγνωρίζει ότι το πιστοποιητικό εγγραφής, τεκμ. 14, σε συνάρτηση με τις πρόνοιες του άρθρου 4 καθιστά την 30/9/85 ως "appointed day".

Σχετικά με τον τέταρτο λόγο δόθηκε από το συνήγορο ιδιαίτερη

έμφαση στην αλληλογραφία που αντάλλαξε η Τράπεζα με τους εφεσείβλητους. Είναι η επιστολή ημερ. 4/11/86 (τεκμ. 5) με την οποία η Τράπεζα (με την επωνυμία με την οποία ενάγει) ζήτησε την αποπληρωμή του δανείου από την εφεσείβλητη 1. Και μάλιστα έγιναν κάποιες πληρωμές έναντι, που φαίνονται στο τεκμ. 10. Στις 17/12/86 απευθύνθηκε για τον ίδιο σκοπό και στους εγγυητές - εφεσείβλητους 2 και 3 (τεκμ. 6 και 7). Στο μεταξύ στην απάντηση της ημερ. 29/11/86 (τεκμ. 8) η εφεσείβλητη παρείχε εξηγήσεις για τους λόγους καθυστέρησης αποπληρωμής του επίδικου χρέους και συνάμα ζητούσε τη συνδρομή της εφεσείουσας για να επιλύσει τα προβλήματα της και να μπορέσει έτσι να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Η συμπεριφορά αυτή έχει δημιουργήσει νομικό κώλυμα (estoppel) που παρεμποδίζει τους εφεσείβλητους να θέτουν τώρα θέμα νομιμοποίησης της Τράπεζας γιατί έμμεσα αναγνώρισαν και την οφειλή και τη συγχώνευση.

Είναι η άλλη άποψη, που ανέπτυξε για τους εφεσείβλητους ο κ. Κιτρομηλίδης, ότι δεν αποδείχθηκε η νομιμοποίηση της εφεσείουσας σαν το πρώτο και απαραίτητο βήμα για την επιτυχία της αγωγής. Στο δικόγραφο της δεν περιέλαβε τους αναγκαίους ισχυρισμούς για το ξένο νόμο και τις λεπτομέρειες του, όπως επιβάλλουν οι δικονομικοί κανόνες, ούτε προσκόμισε κατάλληλη και νομικά παραδεκτή μαρτυρία για αποσαφήνιση των εφαρμοστέων κανόνων του ξένου δικαίου. Και είναι άσχετο αν προβλήθηκε ή όχι ένσταση στην εισδοχή μαρτυρίας (όπως του τεκμ. 12) δεδομένου ότι το δικαστήριο δεν στηρίζει την κρίση του σε αποδεικτικά μέσα που δεν αναγνωρίζουν και ουσιαστικά αποκλείουν οι κανόνες του δικαίου της απόδειξης. Δεδομένου περαιτέρω ότι δεν υφίσταται συμβατική σχέση μεταξύ των διαδίκων μερών ορθά απορρίφθηκε η αγωγή. Τέλος, σχολιάζοντας το τεκμ. 8, ο συνήγορος είπε ότι δεν μπορεί να αποτελέσει αποδεικτικό στοιχείο της άλλης πλευράς εφόσον δεν υπήρξε μαρτυρία πως τέθηκε σε εφαρμογή ο νόμος που μόνο με βάση τις πρόνοιες του θα αποκτούσε δικαιώματα η Τράπεζα.

Τα κυπριακά δικαστήρια εκλαμβάνουν το ξένο νόμο ως απλό πραγματικό γεγονός. Από το δεδομένο αυτό προκύπτει η υποχρέωση του διαδίκου, που επικαλείται τις διατάξεις του, να τις αναφέρει στο δικόγραφο του, σύμφωνα με τους δικονομικούς κανόνες που διέπουν τον καταρτισμό των έγγραφων προτάσεων, για να μπορούν να καταστούν αντικείμενο απόδειξης αργότερα κατά τη δίκη. Ο κανόνας είναι επιτακτικός. Μόνο στην περίπτωση παραδοχής από τον αντίδικο του περιεχομένου του ισχύοντος στη ξένη χώρα δικαίου συγχωρείται η παρέκκλιση: *Letco Company Limited & Άλλοι v. Σωκράτη Ζ. Ηλιάδη & Άλλων* (1991) 1 Α.Α.Δ. 435, *Parkasho v. Singh* [1967] 1 All E.R. 737, *Dacey & Morris "The Conflict of*

Laws”, 10η έκδοση, τόμος 2, σελ. 1206-1208.

Το μέσο γνώσης του αλλοδαπού δικαίου είναι βασικά οι γνώμες των νομομαθών. Το θέμα πραγματεύεται ο *Cheshire “Private International Law”* 9η έκδοση, σελ. 130:

“It is obvious that no witness can speak to a question of law as a fact and that all he can do is to express his opinion. The rule is, therefore, that he must be an expert. The question as to who is a sufficient expert in this matter has not been satisfactorily resolved by the English decisions. Though no doubt the court has a discretion in the matter, the general principle has been that no person is a competent witness unless he is a practising lawyer in the particular legal system in question, or unless he occupies a position or follows a calling in which he must necessarily acquire a practical working knowledge of the foreign law. In other words, practical experience is a sufficient qualification.”

Σχετική είναι και η απόφαση *Tallina Laevauhisus (A/S) v. Estonian State S.S. Line* [1947] 80 Ll.L. Rep. 99, 108:

“The witness, however expert in the foreign law, cannot prevent the court using its common sense; and the court can reject his evidence if he says something patently absurd, or something inconsistent with the rest of his evidence, Subject to the above qualification, or rather explanation, the rule that our courts must take the foreign law from the expert witness in that law is universal.”

Βλέπε περαιτέρω Dicey & Morris κάτω από την επικεφαλίδα “Mode of proof” που αρχίζει στη σελ. 1209 και τελειώνει στη 1218. Τέλος το βάρος απόδειξης του αλλοδαπού νόμου βαρύνει το διάδικο που βασίζει την απαίτηση ή την υπεράσπιση του σε αυτόν. Βλέπε για παράδειγμα *Rodden v. Whatlings Ltd.* [1961] S.C. 132 και *Dynamit A.G. v. Rio Tinto Co.* [1918] A.C. 260, 295.

Είναι φανερό ότι στο προκείμενο η μαρτυρία για τον αλλοδαπό νόμο δεν προήλθε από νομικό εμπειρογνώμονα. Ο μάρτυρας της εφεσείουσας δεν ήταν ούτε εμφανίστηκε σαν ειδικός σε θέματα αγγλικού ή του δικαίου της Σκωτίας. Το πρωτόδικο δικαστήριο θα μπορούσε να απορρίψει τη μαρτυρία και για το λόγο αυτό. Κατ’ εξοχή για το λόγο αυτό. Η προσπάθεια του δικαστηρίου να ερμηνεύσει χωρίς βοήθεια εμπειρογνώμονα το κείμενο του αγγλικού νόμου ήταν, με βάση τα προεκτεθέντα, το ίδιο απαράδεκτη. Το αποτέλεσμα είναι πως δεν υπήρχε καμιά μαρτυρία στο θεμελιακό αυτό

ζήτημα εκ μέρους της εφεσείουσας. Για να μην αναφέρει κανείς ότι και η έκθεση απαίτησης ήταν ελλιπής γιατί δεν έγινε αναφορά στις πρόνοιες του αγγλικού δικαίου με το σωστό τρόπο.

- 5 Έχουμε εξετάσει την παρούσα περίπτωση και από άλλη οπτική γωνία: την αρχή του καλύματος εξ υποσχέσεως. Η επίκληση και εφαρμογή της αρχής δεν δικαιολογείται γιατί δεν διαφάνηκε ότι η Τράπεζα βασίστηκε με οποιοδήποτε τρόπο στις παραστάσεις του εφεσίβλητου στο τεκμ. 8 ή σε οτιδήποτε άλλο έκαμε η εφεσίβλητη για να μεταβάλει η Τράπεζα τη θέση της προς ζημίαν των συμφερόντων
- 10 της. Δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θέτει η νομολογία για να μην αφηθεί η εφεσίβλητη να αμφισβητήσει την ιδιότητα με την οποία η εφεσείουσα κίνησε την αγωγή. Βλέπε **Ελληνική Τράπεζα Ατθ. ν. Μιχαήλ Πολυδωρίδη & Άλλων** (1993) 1 Α.Α.Δ. 68 και τις υποθέσεις που αναφέρονται σ' αυτήν.
- 15 Για τους παραπάνω λόγους - και όχι εκείνους της πρωτόδικης απόφασης - η αγωγή έπρεπε να αποτύχει. Η έφεση συνεπώς απορρίπτεται με έξοδα σε βάρος της Τράπεζας.

Η έφεση απορρίπτεται με έξοδα.